МІСТОБУДУВАННЯ

УДК 711.435

М. О. Антонець,
асистент каф. основ архітектури,
Полтавський національний технічний університет
імені Юрія Кондратюка

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО СПРИЙНЯТТЯ АРХІТЕКТУРНОГО СЕРЕДОВИЩА У СТУДЕНТІВ

Анотація: у статті відбувається дослідження питання формування професійного сприйняття архітектурного середовища у студентів. Проаналізовано значення графічної майстерності архітектора для подальшого вирішення практичних задач, що є невід'ємною частиною навчального процесу при підготовці майбутнього фахівця. Окремо наголошена увага на важливості здобуття студентом здібності стилістично оцінювати архітектурні об'єкти.

Ключові слова: архітектурне середовище, ознайомча практика, архітектурний рисунок, графічна культура архітектора, стиль в архітектурі.

Постановка проблеми. Вивчаючи архітектурні надбання інших міст, студенти, що навчаються на архітектурному факультеті Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка, повинні у повній мірі орієнтуватися в першу чергу в архітектурно-культурній спадщині Полтави. Це надає можливість проводити порівняльний аналіз стилістики будівель, визначати їх характерні ознаки.

Одним із завдань ознайомчої практики є виховання у студентів основних навички по архітектурному рисунку, завдяки яким здобуваються знання і вміння, розвиваються і загострюються уявлення про архітектурні об'єкти, роз вивчається об'ємно-просторове мислення. Особливо важливе значення для фахівців з архітектурної спеціальності є всебічне вивчення та передача з натури і по пам'яті архітектурних об'єктів. Переважна більшість архітектурних споруд, зарисовки яких студенти виконують протягом ознайомчої практики є пам'ятками архітектури.

При знайомстві студентів з архітектурою Полтави відбувається вивчення ними стилістичних ознак будівель-пам'яток архітектури місцевого значення для поглиблення фундаментальних фахових знань. При цьому вони розвивають

свої пізнавальні можливості, вчаться розпізнавати пам'ятки архітектури міста Полтава за стилями.

Мета дослідження – формування професійного сприйняття архітектурного середовища у студентів, опанування прийомів та засобів зображення архітектурного середовища, вдосконалення графічної майстерності.

Об'єктом дослідження є сприйняття архітектурного середовища.

Предмет дослідження – прийоми та засоби зображення архітектурного середовища.

Методика дослідження включає аналіз наукової літератури (бібліографічний метод), термінологічний аналіз, методи натурних обстежень та експериментальний метод.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Постановка і вирішення проблеми формування професійного сприйняття архітектурного середовища у студентів-архітекторів спирається на фундаментальні наукові праці у галузях рисунку, теорії архітектури та основ візуального сприйняття. Дані особливості вивчалися на основі наукових праць відомих зодчих М. Бархіна, С. Тіхонова, В. Дем'янова, В. Подрезкова. Окрім цього, значний вклад при вивченні цього питання внесли полтавський архітектор, доцент кафедри основ архітектури, кандидат архітектури Г. Негай та художниця, старший викладач кафедри основ архітектури О. Острогляд.

Виклад основного матеріалу. Одним із головних завдань ознайомчої практики для студентів 2-го курсу архітектурного спрямування є вдосконалення графічної майстерності в умовах замальовок з натури, що є невід'ємною частиною навчального процесу підготовки майбутнього фахівця, для подальшого вирішення практичних задач. Під час проходження практики ретельно вивчаються історичні етапи розвитку архітектурної спадщини міста, а важливою формою навчання є виконання графічних замальовок.

Завданням практики є закріплення і вдосконалення набутих знань з рисунку, живопису, архітектурного проектування щодо принципів зображення архітектурних і природних об'єктів. Студент повинен розвинути навички цілісного сприйняття і аналізу натури, вміти визначати характеристики освітлення, кольору, контрасту, просторового віддалення, а також розвити творчий підхід.

Формування архітектора відбувається у творчому процесі проектування. Одним з завдань ознайомчої практики є розробка методики навчання графічного зображення архітектурного середовища в архітектурній школі. Мета та завдання вдосконалення графічної майстерності студентів відкривають перспективи для докладання їх творчої енергії, а робота на відкритому повітрі ставить перед ними конкретні завдання. Внаслідок чого вони охоплюють

проблеми розвитку містобудування, вдосконалення та поліпшення будівництва, підйому місцевої архітектури. Такий підхід сприяє підготовці висококваліфікованих архітектурних кадрів. При цьому вирішення питань зручності, міцності, економічності, термінів здійснення проектів і краси мають безпосереднє відношення до життя і щастя людей нашого суспільства [5].

Графічна майстерність допомагає архітектору активно, образно і логічно пізнавати нескінченне багатство навколишнього світу, в тому числі і архітектуру, фіксувати свої різноманітні архітектурно-художні, наукові та технічні ідеї на шляху їх виконання [5].

Російський зодчий В.Веснін, який приділяв значну увагу освіті молодих архітекторів, зазначав: «В той час, коли письменник, поет висловлюють свою думку-образ словами, то архітектор зображує свої задуми на папері графічним шляхом в рисунку, начерку, ескізі або кресленні ...», далі робив висновок: «Багато ідей залишається невтіленими через нездатність виразити їх на папері. Звідси цілком зрозуміло величезне значення рисунка і той напрямок, яким слід викладати цей предмет в архітектурних вузах». Французький філософ-матеріаліст Д. Дідро заявляв: «Не довіряйте архітектору, який не вміє малювати» [5, 1].

Рисунок називають образотворчою мовою, зрозумілою без перекладу людям різних національностей. В цій мові позначаються суб'єктивні, емоційні, естетичні підходи у використанні точок, ліній, тону образотворчого матеріалу. При цьому, рисунок архітектора, який є комплексом ортогональних і перспективних креслень, непомітний відвідувачам архітектурного об'єкта. Це багато в чому обумовлює стиль архітектурної графіки. Таким чином, постійно дотримується принцип пізнання «від внутрішнього до зовнішнього».

Характер замальовок, які сучасний архітектор виконує в процесі проектування, відображають раціональне використання графічних засобів і залежить значною мірою від мети та терміну роботи колективу проектувальників та будівельників. На перших стадіях архітектор прагне лаконічно й переконливо підкреслити архітектурну ідею в начерках малого розміру. Потім відбувається перехід до рисунків та креслень певного масштабу, які найчастіше використовуються з застосуванням комп’ютерної графіки. Далі уточнюється рішення, до розробки всього проекту залучаються інші фахівці.

Можна зробити висновок, що графічна майстерність в архітектурній школі має бути спрямована на розвиток об'ємно-просторового мислення, пов'язаного з умінням бачити існуюче та проектоване середовище. Знання законів розвитку форм в часі і просторі, взаємозалежності різних компонентів, що впливають на композицію є фундаментальною основою архітектурної творчості [5].

Як зазначає російський зодчий І. Жолтовський, в епоху італійського Відродження багато живописців ставали архітекторами, конструкторами, вченими, будівельниками і в своїх трактатах і записках про пізнання архітектурної творчості відводили важливе місце рисунку. Рисунок дає знання об'ємної форми, яке дозволяє зображати її не тільки з натури, але і по пам'яті. Пасивне копіювання з натури не розвиває цих знань, а вбиває їх [2].

Знайомство з історією учбового та творчого малюнка різних епох та країн має практичне значення для викладання студентам в архітектурній школі. С. Тіхонов стверджує, що точність малюнка пов’язана з правильністю внутрішнього зору, який дозволяє студенту як би бачити наперед все те, що він буде малювати. В процесі зображення з натури і особливо по пам'яті, де залучається візуальне мислення, думка малює повинна випереджати рух олівця. Для того, щоб подумки побачити все зображення, необхідна виняткова зосередженість уваги, майстерність [5].

При малюванні відбувається вивчення геометричних форм, що має безпосереднє відношення до виховання творчого мислення. Архітектор, сприймаючи зором і мисленням вчиться не тільки малювати по пам'яті, але й отримує вміння відображати об’єкти, які тримає у своїй уяві, вільно переходити від малюнка до креслення, потім від креслення до макету. Результатом даного творчого шляху стане спорудження об’єкту в натурі. Для повноцінного пізнання простору і форми, розуміння поширення світла і тіні проектувальнику потрібна геометрична абстракція.

Важливу сторону творчості архітектора складає використання освітлення в архітектурній композиції. Графіка, як правило, проявляється в лініях креслень планів, фасадів, розрізів. При цьому архітектор враховує, що об’єкт його творчості буде існувати при різних умовах освітлення. Як зазначає С. Тіхонов: «Архітектура існує вранці, вдень, ввечері і вночі; навесні, влітку, восени і взимку; при сонячному, похмурому і штучному освітленні. Різні частини її орієнтовані на різні сторони світу» [5].

Студентам-архітекторам необхідно знати назви головних деталей, частин змальованих форм для виховання у них усвідомленого бачення. Для цього в період навчальної практики студенти вивчають назви архітектурних деталей та складають короткий словник термінів.

В основу графічної культури архітектора повинна бути покладена манера точного відображення побаченого, що дозволяє об'єктивніше та глибше осягнути навколишнє середовище на початковій стадії навчання, зосередитися на таких важливих сторонах композиції, як конструкція, пропорції, рух, освітлення, колір та фактура.

Конструктивний рисунок розвиває зорову пам'ять та уявлення про форму та її будову, статику та динаміку руху, відкриває закономірності освітлення та розподілу світлотіні на формі і в просторі. Він незамінний у стадії вивчення архітектури, її художньої пластичної суті, логіки зовнішнього і внутрішнього просторового рішення, конструктивних і будівельних особливостей. С. Тіхонов стверджує: «Такий малюнок розвиває почуття пропорцій і об'ємно-просторове мислення, необхідні архітектору для художньо-конструктивного рішення архітектурного проекту і виконання його в натурі» [5].

Як зазначає О. Острогляд, після проходження ознайомчої практики студент зможе давати оцінку архітектурним об’єктам, професійно обстежувати архітектурний об’єкт, правильно визначати пропорції, масштаб, структуру, тональні та колористичні характеристики зображуваних об’єктів. Виконувати документальні натурні зарисовки, що сприяє професійному розвитку майбутнього архітектора.

Одним з особливостей ознайомчої практики на архітектурному факультеті Полтавського національного технічного університету імені Юрія Кондратюка є поєднання графічних та теоретичних завдань. Графічна частина практики складається з виконання архітектурних замальовок основних архітектурних об’єктів різних стилів м. Полтави. Одночасно з цим студенти виконують роботу по написанню історичних рефератів по основним стилістичним течіям м. Полтави. Згідно з навчальною програмою, підсумком знайомства з пам’ятками архітектури наряду з рисунками архітектурних об’єктів, представників різних стилістичних груп, є реферат, що характеризує: хронологічні межі періоду певного стилю; композиційні особливості даного стилю; характеристика найвидатніших об’єктів – представників кожного стилю. Джерелом інформації для написання реферату є ознайомча екскурсія, яку проводить викладач у комплексі зі студентами під час практики; коротка лекція на тему знайомства з об’єктами архітектури певного стилю та література, яку студент вивчає самостійно.

Для виконання графічної частини практики студенту потрібно мати наступні матеріали: олівці, м’яку гумку для стирання, ніж, різні види лінерів, звичайні фломастери, дерев’яну чи пластикову поверхня, паперовий скоч, аркуші паперу, стільчик [4].

Результатом практики повинно стати вміння студента стилістично оцінювати архітектурні об’єкти; професійно обстежувати архітектурне середовище; зображувати різноманітні просторові об’єкти за законами перспективи; правильно визначати пропорції, масштаб, структуру, тональні і колористичні характеристики зображуваних об’єктів; виконувати документальні та натурні графічні зарисовки та етюди у різних техніках [3].

Питання про стиль дуже тісно пов'язане з історією архітектури. Унікальні твори архітектури минулого вирішувались не тільки засобами архітектури, але й скульптури, монументальних мистецтв. Велике значення має естетика архітектури, так як створюючи споруди, суспільство відбиває в них естетичні смаки та ідеали свого часу. Через свою монументальність, довговічність, масштабність споруд архітектура як елемент матеріально-художньої культури відіграє визначну роль в розвитку художніх стилів. Естетичні проблеми сучасного містобудування охоплюють численне коло питань, вирішення яких визначає художній стиль міста. Цей неповторний стиль, його цільність і колорит значною мірою залежить від естетичних смаків архітекторів.

Історико-культурна спадщина є не лише суто національною цінністю, а й невід'ємною частиною культурної скарбниці світової цивілізації. В цьому контексті Полтава з її особливим характером архітектурного декору заслуговує особливої уваги. Полтаву називають духовною столицею України, цінним взірцем історико-архітектурної спадщини.

Ознайомча практика включає в себе екскурсію містом з метою поглиблення знань з історії архітектури, планування міста Полтави, ознайомлення із архітектурним ландшафтом; розвивати усвідомлення необхідності збереження культурної спадщини, розвивати почуття любові до архітектури.

У результаті вивчення практики студент повинен знати [3]:

1. Основні історичні етапи розвитку міста Полтава; пам'ятки архітектури на терені міста; прізвища видатних архітекторів міста.
2. Композиційні особливості основних архітектурних стилів: українського бароко, класицизму, модерну, еклектики, стилізації.
3. Принципи і методи зображення архітектурного і природного середовища з виявленням пластичних, колористичних та структурних характеристик.

Висновки. Викладання рисунку для майбутнього архітектора покликане в комплексі з іншими навчальними дисциплінами виховати у нього архітектурно-інженерне мислення, бачення навколишнього середовища, уміння графічними засобами зображати різні ідеї. Рисунок дає можливість втілювати ці ідеї швидше та економічніше, враховуючи усі варіанти та обираючи оптимальний. Вихована таким чином архітектурна графіка повинна служити основою майбутнього проекту, коли архітектор переходить до комп'ютерного моделювання.

Список використаних джерел

1. Мастера советской архитектуры об архитектуре : Избранные отрывки из писем, статей, выступлений и трактатов : В 2-х томах / Под общ. ред. М. Бархина [и др.]. – М.: Искусство, 1975. – Том 1. – 541 с.

2. Мастера советской архитектуры об архитектуре: Избранные отрывки из писем, статей, выступлений и трактатов : В 2-х томах / Под общ. ред. М. Бархина [и др.] . – М. : Искусство, 1975. – Том 2. – 584 с.

3. Негай, Г. А. Робоча програма «Ознайомча практика», «Живописна практика» для студентів за напрямом підготовки 6.060102 архітектура / Г. А. Негай, О.В. Острогляд. – Полтава: ПолтНТУ, 2013. – 13с.

4. Острогляд, О. В. Методичні вказівки до виконання практичних робіт під час проходження живописної практики для студентів 2-го курсу за напрямом підготовки 6.060102 «Архітектура» денної форми навчання / О. В. Острогляд. – Полтава: ПолтНТУ, 2014. – 30 с.

5. Тихонов, С. В. Рисунок: Учеб. пособие для вузов / С. В. Тихонов, В. Г. Демьянов, В. Б. Подрезков. – М.: Стройиздат, 1983. – 296 с.

Аннотация

Формирование профессионального восприятия архитектурной среды у студентов. В статье происходит исследование вопросов формирования профессионального восприятия архитектурной среды у студентов. Проанализированы значения графического мастерства архитектора для дальнейшего решения практических задач, которые являются неотъемлемой частью учебного процесса при подготовке будущего специалиста. Отдельно отмечена важность получения студентом способности давать стилистическую оценку архитектурным объектам.

Ключевые слова: архитектурная среда, ознакомительная практика, архитектурный рисунок, графическая культура архитектора, стиль в архитектуре.

Annotation

The formation of professional architectural environment perception among students. The article is about formation of professional architectural environment perception among students. The paper analyze the importance of graphic skill of the architect for the subsequent solution of practical problems that are an integral part of the learning process in the preparation of future specialists. The article also shows the importance of getting the students ability to give stylistic evaluation of architectural objects.

Key words: architectural environment, introductory practice,, architectural drawing, graphic architect culture, style in architecture.